

Γεωγραφίες

Αρ. 24 (2014)

Γεωγραφίες, Τεύχος 24, 2014

Η ΕΠΕΛΑΣΗ ΣΤΙΣ ΑΚΤΕΣ

Η ΕΠΕΛΑΣΗ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ

Οι μοναδικές ελληνικές ακτές αποτελούν στόχο μερίδων του ελληνικού και διεθνούς κεφαλαίου εδώ και δεκαετίες. Η συγκυρία της κρίσης χρέους είναι ευνοϊκή για τα κεφάλαια που ασκούν πιέσεις στη κυβέρνηση για αλλαγές στο ισχύον ασθενές θεσμικό πλαίσιο και στα συστήματα ιδιοκτησίας τα οποία, παρά τις μικρο- και μακρο-υφαρπαγές του παρελθόντος, έχουν καταφέρει να διατηρήσουν σε σημαντικό βαθμό την αυθεντικότητα των ακτών. Το κατ' ευφημισμό νομοσχέδιο για την «προστασία αιγιαλού και παραλίας» ανοίγει παράθυρα ευκαιρίας για επέλαση στις ακτές σε συνδυασμό με τις άλλες θεσμικές εκτροπές στα θέματα χωρικού σχεδιασμού. Οι έντονες αντιδράσεις πολιτών, οικολογικών οργανώσεων, τοπικών κινημάτων, πολιτικών κομμάτων αλλά και επιχειρηματιών φιλικά προσκείμενων σε ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, ανάγκασαν τη συγκυβέρνηση να αποσύρει το νομοσχέδιο και να μην το καταθέσει στη Βουλή το καλοκαίρι 2014. Η απόσυρση του νομοσχεδίου συνοδεύτηκε όμως από τη ψήφιση σε πολυνομοσχέδιο που κυρώθηκε σε θερινό τμήμα της Βουλής το καλοκαίρι του 2014 της πρακτικά αυθαίρετης και άρον-άρον χάραξης της γραμμής αιγιαλού που είναι και η σημαντικότερη θεσμική εκκρεμότητα για τις κερδοσκοπικές επενδύσεις. Αυτή η εξέλιξη δείχνει ότι η νίκη είναι προσωρινή και η σύντομη κριτική ανάλυση που ακολουθεί από τους συναδέλφους Θύμιο Καρύμπαλη και Ελένη Πορτάλιου υπογραμμίζει τη σοβαρότητα του θέματος για το οποίο απαιτείται συνεχής επαγρύπνηση.

«ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΙΓΙΑΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΑΣ»: ΕΝΑ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΜΕ ΑΝΥΠΑΡΚΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ.

Ευθύμιος Καρύμπαλης¹

Το νομοσχέδιο αυτό το οποίο αποσύρθηκε γιατί ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων, παραβιάζει θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της χρήσης των δημόσιων αγαθών. Είναι εντελώς ωμό και αποκλειστικά εισπρακτικό υποτιμώντας σκόπιμα την επιστημονικά τεκμηριωμένη προστασία και την αναγκαιότητα σχεδιασμού. Ο καθαρά εισπρακτικός χαρακτήρας του σχεδίου νόμου και οι σκοποί που εξυπηρετεί φαίνεται από το γεγονός και μόνο ότι ο Υπουργός Οικονομικών αναγορεύεται ως ο κύριος ρυθμιστής όλων των διαδικασιών ακόμη και των τεχνικών, περιβαλλοντικών και διαχειριστικών (αρθρ. 23 – εξουσιοδοτικές διατάξεις). Θα περίμενε κανείς το νέο νομοσχέδιο να επιδιώκει τον εξορθολογισμό και την απλοποίηση του θεσμικού πλαισίου για την προστασία και Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης. Αντίθετα μο-

¹ Αναπληρωτής Καθηγητής
Χαροκοπείου Πανεπιστημίου,
karymbalis@hua.gr

ναδικός στόχος του σχεδίου νόμου της συγκυβέρνησης, όπως ο ίδιος ο Υπουργός Οικονομικών αναφέρει στην απαράδεκτη εισηγητική του έκθεση, είναι η «απελευθέρωση των τεράστιων δυνατοτήτων οικονομικής ανάπτυξης του παράκτιου χώρου».

Το νομοσχέδιο καθιστά προαιρετική τη χάραξη της παραλίας υποβαθμίζοντας σοβαρά την οριοθέτηση της ζώνης προστασίας και τη διαπίστωση παρανομιών και καταπατήσεων. Ο τρόπος χάραξης της οριογραμμής του αιγιαλού είναι ελλιπής χωρίς επιστημονικά κριτήρια και μειώνει σημαντικά το πραγματικό εύρος της παραλίας. Η οριοθέτηση του αιγιαλού είναι ένα θέμα καθαρά γεωμορφολογικό – περιβαλλοντικό και η επεξεργασία του απαιτεί διεπιστημονική προσέγγιση και ακαδημαϊκή υποστήριξη. Τόσο το όριο του παλαιού, όσο και του σημερινού αιγιαλού πρέπει να καθορίζονται με βάση την ανώτερη προς τη χέρσο ζώνη, τα χαρακτηριστικά της οποίας έχουν διαμορφωθεί από θαλάσσιες διεργασίες και κυρίως τον κυματισμό που δρα και επηρεάζει την εκάστοτε ακτή. Είναι προφανές ότι η οριοθέτηση αυτή πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη τα ύψη των κυμάτων που πλήττουν μια παράκτια περιοχή τουλάχιστον σε χρονικό βάθος 50 ετών (ή και περισσότερο). Υπάρχουν ακραίοι κυματισμοί μεγάλου ύψους που επηρεάζουν την ακτή με μικρότερη συχνότητα πρέπει όμως να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά την οριοθέτηση του προς τη ξηρά ορίου επίδρασης των θαλάσσιων διεργασιών καθώς είναι σημαντικοί για την ομαλή λειτουργία του αιγιαλού ως γεωμορφή. Μπορεί για παράδειγμα να μην υπάρχουν μεγάλοι κυματισμοί που θα δημιουργήσουν πρόβλημα εντός τριών ή πέντε ετών. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι δε θα υπάρξουν σε είκοσι χρόνια. Επίσης μια μακροχρόνια διεργασία που αγνοείται εντελώς στο νομοσχέδιο είναι η αναμενόμενη ευστατική άνοδος της στάθμης της θάλασσας ως αποτέλεσμα της ανόδου της θερμοκρασίας του πλανήτη λόγω της κλιματικής αλλαγής. Πέραν όμως της ανόδου αυτής, η οποία κατά μερικούς επιστήμονες θα είναι σημαντική, υπάρχουν προβλέψεις ότι θα αυξηθεί η κυκλωνική δραστηριότητα με αποτέλεσμα τη διάβρωση των ακτών και την συχνή κατάκλιση του χερσαίου τμήματος του αιγιαλού από τη θάλασσα.

Η ζώνη παραλίας αντιμετωπίζεται στο νομοσχέδιο ως το χερσαίο τμήμα της παράκτιας ζώνης και ορίζεται αυθαίρετα ότι δεν πρέπει να υπερβαίνει σε πλάτος τα 50 m από το όριο του αιγιαλού (άρθρο 2 – κυριότητα και προορισμός αιγιαλού, παραλίας, παλιού αιγιαλού). Ο ρόλος του χερσαίου τμήματος της παράκτιας ζώνης δεν εξυπηρετεί μόνο την επικοινωνία της ξηράς με τη θάλασσα αλλά τροφοδοτεί με ίζημα την παραλία διαμορφώνοντας ένα ισοζύγιο ιζημάτων της παράκτιας ζώνης που δεν είναι το ίδιο σε όλες τις παράκτιες περιοχές. Συνεπώς δεν είναι δυνατόν να ορίζεται το εύρος της ζώνης παραλίας αυθαίρετα μέχρι 50m από τον αιγιαλό. Υπάρχουν όμως παράκτιες περιοχές όπου ο προσδιορισμός του ανώτερου ορίου της παράκτιας ζώνης δεν είναι εύκολος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι περιοχές των εκβολών των χειμάρρων και των ποταμών όπου το ισοζύγιο των παρακτίων ιζημάτων και κατ' επέκταση το πλάτος της παράκτιας ζώνης, εξαρτάται από τη συνδυασμένη δράση και την αλληλεπίδραση χερσαίων διεργασιών (όπως είναι η ποτάμια παροχή και στερεοπαροχή), θαλάσσιων διεργασιών (κυματισμός, παλίρροιας, παράκτια ρεύματα) και ανθρωπογενών επεμβάσεων (φράγματα, αμμοληψίες, οικιστική δραστηριότητα). Η σύγχρονη διεπιστημονική προσέγγιση που υιοθετείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη διαχείριση της παράκτιας ζώνης δεν θέτει όρια μεταξύ χερσαίου ή θαλάσσιου τμήματος αλλά προτείνει

νει την ολιστική και συνολική θεώρηση του παράκτιου χώρου και των διεργασιών που τον επηρεάζουν. Διαχειριστικά πολύ μεγάλη σημασία έχει επίσης η κατανόηση ότι οι τοπικές επιπτώσεις στον παράκτιο χώρο μπορεί να συνδέονται με θαλάσσιες ή χερσαίες διεργασίες που αρκετά συχνά δρουν μακριά από το άμεσο περιβάλλον της ακτογραμμής. Για παράδειγμα η ρύπανση του παράκτιου χώρου που προέρχεται από μια πηγή που βρίσκεται μακριά από την ακτή, ή η διάβρωση ή προέλαση της ευρύτερης περιοχής των εκβολών ενός ποταμού μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι κυρίως αποτέλεσμα ανεπαρκών πρακτικών διαχείρισης της λεκάνης απορροής του ποταμού παρά άμεσων τοπικών παράκτιων διεργασιών.

Το προς την ξηρά όριο των παράκτιων συστημάτων περιλαμβάνει όλες εκείνες τις παράκτιες γεωμορφές απόθεσης και διάβρωσης που σχηματίστηκαν μέσα στη χρονική αυτή περίοδο όπου η στάθμη της θάλασσας παρουσίασε παγκοσμίως σημαντικές διακυμάνσεις που έφθασαν μέχρι και τα 120 m περίπου. Οι απολιθωμένες αυτές παράκτιες γεωμορφές, που διαμορφώθηκαν στο παρελθόν, σήμερα μπορεί να βρίσκονται σε μεγάλη οριζόντια απόσταση αλλά και σε μεγάλο υψόμετρο σε σχέση με τη σημερινή ακτογραμμή. Στο νομοσχέδιο δεν γίνεται καθόλου αναφορά για το χρονικό εύρος αναζήτησης του παλαιού αιγιαλού. Στην παράκτια γεωμορφολογία ο όρος «παλαιό» μπορεί να αφορά χιλιάδες ή εκατομμύριο έτη πριν από σήμερα.

Μια σημαντική αδυναμία του νομοσχεδίου είναι η σύσταση και λειτουργία της επιτροπής καθορισμού οριογραμμών αιγιαλού. Το νομοσχέδιο ορίζει η επιτροπή να απαρτίζεται από μηχανικούς της περιφέρειας χωρίς εξειδίκευση και χωρίς γνώση των παράκτιων φυσικών διεργασιών, του ρυθμού και της έντασης της δράσης τους και των αποτελεσμάτων τους στην ακτή. Για την ορθή οριοθέτηση του αιγιαλού είναι απαραίτητη η συνεργασία επιστημόνων με ειδικότητες σχετικές με τις παράκτιες διεργασίες τόσο χερσαίες, όσο και θαλάσσιες που επηρεάζουν την ακτή όπως ωκεανογράφων, γεωλόγων-γεωμορφολόγων, γεωγράφων, βιολόγων που είναι γνώστες των παράκτιων γεωμορφολογικών διεργασιών, των ωκεανογραφικών χαρακτηριστικών του παράκτιου χώρου και της βιοποικιλότητά του.

Το νομοσχέδιο στο άρθρο 12 (παραχώρηση χρήσης για την εκτέλεση έργων) παραχωρεί τη χρήση του αιγιαλού και της παράκτιας ζώνης αιγιαλού ή λιμνοθάλασσας πλάτους μέχρι 500 m σε φορείς του δημοσίου ή ιδιωτικές επιχειρήσεις για την εκτέλεση έργων που εξυπηρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό. Επιτρέπεται λοιπόν η κατασκευή έργων στον αιγιαλό ενώ με το άρθρο 13 (ειδικές περιπτώσεις παραχώρησης) επιτρέπεται η ακόμη και η προσάμμιση του αιγιαλού και η επιχωμάτωση του θαλάσσιου χώρου, υπολογίζοντας με προκλητικό τρόπο, την έκταση της επιχωμάτωσης με βάση τον αριθμό των κρεβατιών της τουριστικής μονάδας και με κριτήριο τις ανάγκες των ξενοδόχων. Επεμβάσεις αυτού του τύπου προκαλούν τη διαταραχή του φυσικού ισοζυγίου των ιζημάτων της παράκτιας ζώνης. Το ισοζύγιο της παράκτιας ζώνης αφορά τη φυσική ισορροπία μεταξύ των ιζημάτων που με φυσικό τρόπο τροφοδοτούν τον αιγιαλό και των ιζημάτων που με φυσικό πάλι τρόπο απομακρύνονται από αυτόν. Η διαταραχή του ισοζυγίου από ανθρωπογενείς επεμβάσεις έχει ως αποτέλεσμα την πρόσχωση ή τη διάβρωση της παραλίας.

Σε όλο το κείμενο του νομοσχεδίου αποφεύγεται επιμελώς και σκοπίμως κάθε αναφορά σχετική με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (με ορισμένες εξαιρέσεις π.χ.

άρθρο 13, παραγ. 5, άρθρο 14 παραγρ. 1) και με τις συμβατικές υποχρεώσεις των αναδόχων των έργων ή της αξιοποίησης του αιγιαλού για αποκατάσταση του τοπίου, μετά το πέρας της χρονικής διάρκειας αξιοποίησης μέρους του αιγιαλού. Αφού δηλαδή έχει επέλθει η ανεπανόρθωτη αλλοίωση του φυσικού χαρακτήρα της ακτής. Δεν προβλέπονται μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε θαλάσσιες περιοχές όπου σχεδιάζεται η ανάπτυξη θαλάσσιων πάρκων και πλωτές εξέδρες ή πλωτών προσβάσεων από τον αιγιαλό. Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου αναφέρονται συμβατικές υποχρεώσεις για την εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δεν προσδιορίζεται το είδος και οι απαιτήσεις των μελετών αυτών.

Το νομοσχέδιο αυτό διευκολύνει κάποιον που χτίζει ένα τουριστικό συγκρότημα να διεκδικεί την παραλία που του χρειάζεται, αγνοώντας σημαντικές διαστάσεις της διαχείρισης των παράκτιων οικοσυστημάτων. Η παρέμβαση με κτίσματα, δρόμους και γενικότερα κατασκευές εμποδίζει τον φυσικό κύκλο της παραλίας και θέτει τις ίδιες τις κατασκευές σε κίνδυνο από την παράκτια διάβρωση λόγω της δράσης των θαλάσσιων διεργασιών (κυματισμός, παράκτια ρεύματα, παλίρροιες, άνοδος στάθμης θάλασσας). Συνεπώς η απόρριψη των επιστημονικών κριτηρίων όπως είναι ο κυματισμός, ή η δυναμική της παραλίας και η εξέλιξη της μορφολογίας της, είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσει πρόβλημα όχι μόνο στην οικολογία και το φυσικό περιβάλλον της παράκτιας περιοχής αλλά και στις επιχειρήσεις που θα στεγαστούν σε κτίρια που βρίσκονται στον αιγιαλό.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με ακτές πολύ μεγάλης οικολογικής και αισθητικής αξίας. Συνεπώς η ορθή διαχείριση και προστασία του αιγιαλού έχει εξαιρετική εθνική σημασία. Αναπόσπαστο τμήμα των ενεργειών που απαιτούνται για την ορθή διαχείριση της παράκτιας ζώνης είναι η αποτύπωση των μορφολογικών της χαρακτηριστικών, η κατανόηση και μελέτη των φυσικών διεργασιών που δρουν στον χώρο αυτό καθώς και η αλληλεπίδρασή τους με τις ανθρωπογενείς επεμβάσεις. Οι διαχειριστικές προσπάθειες πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τη δυναμική φύση της ακτής σε διάφορες κλίμακες χρόνου και χώρου. Οι μεταβολές που συντελούνται σε μεγαλύτερες κλίμακες χρόνου (της τάξης των χιλιάδων ετών) ίσως να μην αποτελούν τόσο σημαντικό πρόβλημα για την διαχείριση του παράκτιου χώρου. Αντίθετα οι φυσικές αλλαγές που συντελούνται με γρήγορους ρυθμούς αρκετά συχνά είναι δύσκολο να διευκρινιστεί αν οφείλονται σε φυσικές διεργασίες ή σε ανθρωπογενείς επεμβάσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αλλαγές στους παράκτιους υγρότοπους. Αρκετά συχνά οι υγρότοποι υφίστανται βύθιση λόγω της υποχώρησης της στάθμης του υπόγειου νερού που προκαλείται από την υπεράντληση για την κάλυψη των αναγκών των παράκτιων περιοχών. Οι μεταβολές αυτές, που οφείλονται στις παρεμβάσεις του ανθρώπου, μπορεί να δρουν ταυτόχρονα με φυσικές διεργασίες που οδηγούν στην σταδιακή υποβάθμιση και συρρίκνωση των υγρότοπων όπως είναι η τοπική μεταβολή της στάθμης της θάλασσας ή η καθίζηση που προκαλείται από την συμπίκνωση των ιζημάτων παλαιότερων αποθέσεων κάτω από το βάρος των υπερκείμενων νεότερων. Ανάλογα αλληλεπιδρούν οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις με τις φυσικές διεργασίες προκαλώντας τη διάβρωση και περιβαλλοντική υποβάθμιση των παραλιών.

Το νομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών στερείται πλήρως επιστημονικών κριτηρίων και νομιμοποιεί την επιχειρηματική χρήση αυθαίρετα χωρίς ουσιαστική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και καθώς αφορά το σύνολο της ακτογραμμής της χώρας ανοίγει το δρόμο για τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή των ακτών. Στερείται επαρκούς επιστημονικής τεκμηρίωσης αφού αγνοεί τις σύγχρονες επιστημονικές απόψεις και τεχνολογίες σε σχέση με την παράκτια γεωμορφολογία, οικολογία και βιολογία ενώ εισάγει καινοφανείς επιστημονικά έννοιες όπως η «τεκμαρτή παραλία». Αντί το νομοσχέδιο να προσαρμόζεται στα νέα επιστημονικά δεδομένα για την κλιματική αλλαγή επιτρέπει άνευ προηγουμένου δραστηριότητες στην παράκτια ζώνη θέτοντας σε κίνδυνο την ύπαρξη του ίδιου του αιγιαλού αλλά και των δραστηριοτήτων που ανεξέλεγκτα επιτρέπεται να αναπτυχθούν σε αυτόν.

Η ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΙΓΙΑΛΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΑΠΟΤΡΑΠΗΚΕ. ΕΠΑΓΡΥΠΝΟΥΜΕ !

Ελένη Πορτάλιου¹

Στις αρχές Μαΐου, μέσα στην προεκλογική περίοδο των αυτοδιοικητικών εκλογών και των ευρωεκλογών, η κυβέρνηση κατέθεσε σχέδιο νόμου για την «οριοθέτηση, διαχείριση» και κατ' ευφημισμόν «προστασία αιγιαλού και παραλίας». Επρόκειτο για μια γενικευμένη επίθεση στο παράλιο, παραλίμνιο και παραποτάμιο φυσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο της χώρας, η οποία συνάντησε πάνδημη αντίδραση από ένα ευρύτατο μέτωπο περιβαλλοντικών, οικολογικών οργανώσεων, τοπικών ομάδων πολιτών, δημοτικών κινήσεων, επιστημονικών και συνδικαλιστικών φορέων. Όλες αυτές οι οργανώσεις, που μέχρι το τέλος της κινητοποίησης έφτασαν τις 223, δημιούργησαν την κίνηση ΑΚΤΕΣ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ και έδρασαν κεντρικά (εκδηλώσεις, συνεντεύξεις, συγκέντρωση πάνω από 150.000 υπογραφών στη διεθνή πλατφόρμα Anaaz.org) και αποκεντρωμένα, επικοινωνώντας με τους κατοίκους των παραθαλάσσιων περιοχών και τους επισκέπτες απ' όλο τον κόσμο, που απολάμβαναν τις μοναδικές παραλίες της χώρας μας. Το ν/σχέδιο απέρριψαν επίσης ο ΣΥΡΙΖΑ και όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Το ν/σχέδιο καταργούσε την κατά προτεραιότητα προστασία των οικοσυστημάτων, που προέβλεπε η προηγούμενη νομοθεσία, αντιμετωπίζοντας το παράλιο, παραλίμνιο και παραποτάμιο μέτωπο ως αξιοποιήσιμη γη για κάθε είδους κερδοσκοπικές δραστηριότητες που θα κατέστρεφαν ανεπανόρθωτα την ταυτότητά του. Στη λογική της ιδιωτικοποίησης/εκμετάλλευσης δημόσιων, κοινών αγαθών, ακόμα και αυτών που χρειάζονται υψηλό βαθμό προστασίας, η κυβέρνηση συνέλαβε την ιδέα να πωλήσει και, πάντως, να παραχωρήσει προς ελεύθερη εκμετάλλευση, τα κατ' εξοχήν «κοινά», δηλαδή τη θάλασσα, τις παραλίες και τις παράκτιες ζώνες, ανοίγοντας τους ασκούς του Αιόλου για καταστροφικές επεμβάσεις

² Ομότιμη καθηγήτρια ΕΜΠ,
portel@ventral.ntua.gr

στο ανεπανάληπτο και πολύμορφο ελληνικό τοπίο, με την ιδιαίτερη ταυτότητα της βιοποικιλότητας, της εναλλαγής και της μικροκλίμακας.

Πρέπει να πούμε ότι το παράλιο μέτωπο και τα γειτνιάζοντα οικοσυστήματα έχουν υποστεί ήδη καταστροφικές επεμβάσεις που, όμως, αρκετές είναι αναστρέψιμες και, πάντως, δεν κυριαρχούν στη γενική θετική εικόνα. Για παράδειγμα, η εξαιρετικής βιοποικιλότητας περιοχή Natura 2000 στην παραλία του Κυπαρισσιακού Κόλπου από Κατάκολο έως Κυπαρισσία - που σήμερα απειλείται από ένα, πάλι κατ' ευφημισμόν, Π.Δ. προστασίας - έχει τραυματιστεί από ανεξέλεγκτες αυθαίρετες χρήσεις, μεταξύ αυτών η αυθαίρετη δόμηση, η καταστροφή οικοτόπων, η ρύπανση των υδάτων και η αποξήρανση σε παλαιότερες εποχές (1970) της λίμνης Αγουλινίτσας.

Αντίστοιχα, το παράλιο μέτωπο του Σαρωνικού, που έχει σε μεγάλο βαθμό διασωθεί χάρις σε ένα μαζικό κίνημα, ισχυρό τις δύο τελευταίες δεκαετίες, απειλείται σήμερα στο Ελληνικό, τον Αστέρα Βουλιαγμένης, τις Αλυκές Αναβύσσου, κ.λπ. Αν το σχέδιο νόμου για τις ακτές ψηφιζόταν τμήματα αυτού του μετώπου θα έχαναν τον δημόσιο χαρακτήρα τους και θα υφίσταντο καταστροφικές επεμβάσεις. Επίσης, όλες οι παραλίες που έχουν περάσει στο ΤΑΙΠΕΔ κινδύνευαν άμεσα με την ψήφιση του ν/σχεδίου. Έτσι σ' αυτές αναπτύχθηκαν οι πιο ισχυρές τοπικές κινητοποιήσεις (Ηράκλειο, Σύρος, Χαλκιδική, κ.λπ.).

Τι προέβλεπε το σχέδιο νόμου

Ας δούμε πιο συγκεκριμένα το περιεχόμενο του ν/σχεδίου. Το ν/σχέδιο καταργούσε την απρόσκοπτη κοινωνική πρόσβαση στις παραλίες και τις όχθες ποταμών και λιμνών οι οποίες αποτελούν δημόσια κτήση, δηλαδή κοινόχρηστα αγαθά, προσβάσιμα σε όλους τους πολίτες. Καταργούσε, έτσι, έναν τρόπο κοινωνικής συμβίωσης/συλλογικής αναψυχής, που έχει διαμορφωθεί σε βάθος χρόνου και αφορά τα εκατομμύρια κατοίκων της χώρας. Το ν/σχέδιο παρέδιδε στο ιδιωτικό κεφάλαιο προς εκμετάλλευση ένα φυσικό και πολιτισμικό πόρο ανυπολόγιστης αξίας, καθώς αυτός φέρει ιδιαίτερα, μοναδικά χαρακτηριστικά, που σε αρκετές περιπτώσεις έχουν οδηγήσει στη θεσμοθέτηση περιοχών ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Με την επιτρεπόμενη εντατική εκμετάλλευση, οι παραλίες, παραλίμνιες και παραποτάμιες ζώνες θα μπορούσαν ν' αλλοιωθούν ως προς το φυσικό τους ανάγλυφο και να δομηθούν, οδηγώντας σε απρόσωπα και καταρρέοντα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης, μαζικού, all inclusive, τουρισμού (Τυνησία, Ισπανία) και σε φούσκα ακινήτων, δηλαδή σε πληθωρισμό εγκαταστάσεων διαμονής και αναψυχής.

Το ν/σχέδιο τροποποιούσε τον ισχύοντα νόμο όχι για να καλυφθούν υπαρκτά κενά αλλά για να εισαχθούν δυσμενέστερες διατάξεις που επιτρέπουν μαζική κερδοσκοπική εκμετάλλευση και αποκλειστική εκμίσθωση της δημόσιας κτήσης από επιχειρήσεις. Χαρακτηριστικό των κινήτρων προώθησης του ν/σχεδίου είναι ότι το εισήγαγε ο υπουργός Οικονομικών, ενώ πραγματευόταν θέματα κατά κύριο λόγο του ΥΠΕΚΑ.

Οι παραπάνω γενικές διαπιστώσεις συγκεκριμενοποιούνται στα αντίστοιχα άρθρα και ειδικότερα σημεία του ν/σχεδίου που εξετάζονται στη συνέχεια.

Με μικρές φραστικές αλλαγές στις γενικές αρχές του ισχύοντος νόμου το ν/σχέδιο αφαιρούσε την κατά προτεραιότητα προστασία των οικοσυστημάτων, που αποτελεί βασικό στόχο της δημόσιας διαχείρισης. Εξαιρούσε από τον ορισμό όχθων και παρόχθιων ζωνών μεγάλο αριθμό λιμνών και ποταμών της χώρας.

Με απαράμιλλη σπουδή το ν/σχέδιο αντιμετώπιζε την έκδοση άδειας για την εκτέλεση εργασιών κατασκευής λιμενικών, βιομηχανικών και τουριστικών ή ιδιωτικών εν γένει έργων ώστε, αν αυτή δεν έχει εκδοθεί εντός 2 μηνών, να θεωρείται αυτοδίκαια η ύπαρξη ζώνης παραλίας πλάτους μόλις 10μ.

Το ν/σχέδιο επέτρεπε την παραχώρηση της χρήσης αιγιαλού, κοινόχρηστης παραλίας, όχθης, κοινόχρηστης παρόχθιας ζώνης, πυθμένα και υδάτινου τμήματος θάλασσας και ποταμού με σκοπό την οικονομική τους αξιοποίηση και την εκτέλεση έργων. Η πρόσβαση του κοινού στις παραχωρούμενες εκτάσεις δεν ήταν δεδομένη αλλά δυνητική κατόπιν στάθμισης συμφερόντων. Στις παραχωρούμενες εκτάσεις μπορούσε να περιλαμβάνονται κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, ιστορικοί τόποι ή προστατευόμενες περιβαλλοντικά περιοχές, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή ευπαθή οικοσυστήματα, με σύμφωνη γνώμη των κατά περίπτωση αρμόδιων υπουργείων.

Πρόκειται για την ιδιωτική εκμετάλλευση των κατ' εξοχήν μη δυνάμενων ν' αξιοποιηθούν, λόγω της εξαιρετικής τους σημασίας, οικοσυστημάτων, πολιτιστικών και φυσικών μνημείων, τα οποία μπορεί σε σύντομο χρονικό διάστημα να καταστραφούν από ασύμβατες χρήσεις λόγω της ευπάθειας του χαρακτήρα τους.

Το ν/σχέδιο επέτρεπε χωρίς κανένα περιορισμό χαρακτήρα και μεγέθους την παραχώρηση της απλής χρήσης αιγιαλού και κοινόχρηστης παραλίας για την εξυπηρέτηση λουομένων ή την αναψυχή του κοινού, όπως και την παραχώρηση τμημάτων αιγιαλού και κοινόχρηστης παραλίας σε πρόσωπα που εκμεταλλεύονται όμορες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, κατασκηνώσεις (κάμπινγκ) και καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, γενικότερα σε δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις. Με τις παραχωρήσεις αυτές μπορούσε να ιδιωτικοποιηθεί πλήρως η παραλία και η ελεύθερη πρόσβαση του κοινού σ' αυτή ν' απαγορευτεί. Δεν πρόκειται, όμως, μόνο γι' αυτή την επίπτωση. Ορισμένοι θεωρούν ήπιες και αναστρέψιμες χρήσεις τα τραπεζοκαθίσματα, τις ξύλινες κατασκευές, τις ομπρέλες, τα υπαίθρια αναψυκτήρια και τις λοιπές επιτρεπόμενες από το ν/σχέδιο επεμβάσεις (πλωτές εξέδρες, πάρκα αναψυχής 1500 τμ). Αυτό δεν είναι σωστό, γιατί η συσσώρευση αστικών χρήσεων στο φυσικό τοπίο διαταράσσει τα ευπαθή οικοσυστήματα και οπωσδήποτε εγκαθιστά ένα τεχνητό στη θέση του φυσικού περιβάλλοντος. Όταν πηγαίνουμε στη φύση δεν χρειάζεται να καταναλώνουμε άσχετες με το περιβάλλον και προσφερόμενες με οικονομικό αντίτιμο υπηρεσίες. Τα παιδιά για παράδειγμα παίζουν στη θάλασσα, δεν έχουν ανάγκη νεροτσουλήθρες ή ντίσνεϊλαντ πάνω στα κύματα. Εγκαταστάσεις όπως οι προβλεπόμενες παραπάνω πλήττουν βάνουσα την απόλαυση της φύσης και την αισθητική του τοπίου.

Το ν/σχέδιο επέτρεπε την παραχώρηση της χρήσης νησίδων, υφάλων, σκοπέλων και αβαθών θαλάσσιων εκτάσεων και του συνεχόμενου αιγιαλού και της παραλίας για την εξυπηρέτηση σκοπών γεωργικών, κτηνοτροφικών, αλιευτικών, ναυταθλητικών, τουριστικών και εν γένει επιχειρηματικών. Επέτρεπε, επίσης, την επιχωμάτωση θαλάσσιου χώρου για την εξυπηρέτηση επιχειρήσεων που ασκούν σε όμορη με τον αιγιαλό έκταση επιχειρηματική δραστηριότητα τουριστικών μονάδων, η οποία έχει ενταχθεί στο θεσμικό πλαίσιο των στρατηγικών επενδύσεων

(περιοχές που παραχωρούνται από το ΤΑΙΠΕΔ ή εντάσσονται στο fast truck). Για κάθε ξενοδοχειακή κλίνη, η θάλασσα μπορούσε να μπαζώνεται 5 τ.μ.

Το ν/σχέδιο νομιμοποιούσε τις αυθαίρετες κατασκευές που έγιναν πριν την έναρξη ισχύος του νόμου στον αιγιαλό(!), πράγμα που δεν είχε ποτέ διανοηθεί ο νομοθέτης στις κατά καιρούς νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων.

Τέλος το ν/σχέδιο επέτρεπε τις επεκτάσεις της χερσαίας ζώνης λιμένων και την περίφραξη ολόκληρης ή μέρους της οριοθετημένης χερσαίας ζώνης, αίροντας τον κοινόχρηστο χαρακτήρα του λιμένα.

Συμπερασματικά

Η άλωση του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την κυβερνητική πολιτική των μεγάλων «επενδύσεων» είναι ο συνδυασμός που μπορεί να εξαντλήσει μεγάλο μέρος του φυσικού πλούτου της χώρας. Να θυμίσουμε ότι η λογική των φαραωνικών έργων εκμετάλλευσης μοναδικών φυσικών τοπίων ξεκίνησε από την εποχή της νεοφιλελεύθερης προσαρμογής επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργίας Κ. Σημίτη. Τότε θεσμοθετήθηκε με τις ΠΟΤΑ (Πρότυπη Οργανωμένη Τουριστική Ανάπτυξη) η δημιουργία νέων τουριστικών συγκροτημάτων κλίμακας, ανταγωνιστικών προς τις παρακείμενες μικρές πόλεις και οικισμούς και προς την τοπική αγροτική και τουριστική οικονομία. Η ΠΟΤΑ Μεσσηνίας εγκατέστησε μια πόλη που συναγωνιζόταν σε μέγεθος την Πύλο δίπλα σ' αυτή, καταστρέφοντας χιλιάδες στρέμματα ελαιοκαλλιέργειας, καταναλώνοντας τεράστιες ποσότητες νερού λόγω γκολφ και δημιουργώντας νέες προσβάσεις στην περιοχή που έπληξαν τις μικρές τουριστικές υποδομές.

Το πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης με μεγάλες τουριστικές μονάδες, συνήθως all inclusive τουρισμού (Ρόδος, Κέρκυρα, Κρήτη, Χαλκιδική), είναι πολλαπλά επιζήμιο και δεν συνάδει με την κλίμακα των ελληνικών τοπίων και το πνεύμα του τόπου. Τα τουριστικά καταλύματα/μεγαθήρια δημιουργούν αποκλεισμένες εσωστρεφείς υποδομές. Οι επισκέπτες αγοράζουν ένα φθινό πακέτο διακοπών, φτάνουν στην Ελλάδα από το πιο κοντινό αεροδρόμιο στο ξενοδοχείο χωρίς καμία επαφή με το ευρύτερο περιβάλλον. Δεν γνωρίζουν τη φύση και τους ανθρώπους, δεν επισκέπτονται μνημεία και μουσεία, δεν ανακαλύπτουν μικρότοπους και στέκια, δεν γνωρίζουν τον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή της περιοχής και της χώρας που επισκέπτονται, δεν στηρίζουν εν τέλει την τοπική οικονομία και κοινωνία. Οι εργασιακές σχέσεις στα μεγάλα ξενοδοχεία είναι μεσαιωνικές, όπως έγινε γνωστό πρόσφατα από τον συνδικαλιστικό αγώνα των εργαζομένων στη Ρόδο

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό τομέα παραγωγικού μετασχηματισμού και κοινωνικής ανασυγκρότησης της χώρας. Πρέπει, όμως, το λεγόμενο τουριστικό προϊόν ν' ανανεωθεί ριζικά, να εστιάζει στον πολιτισμό, τη φύση και την ποιοτική ψυχαγωγία, να ανοίγεται στις ιδιαιτερότητες των τόπων και των επιμέρους κοινωνιών. Αυτό το είδος τουρισμού σημαίνει αυστηρή περιβαλλοντική προστασία και μικρής κλίμακας εγκαταστάσεις που αντιστοιχούν σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Χαρακτηριστική απ' αυτή την άποψη είναι η εναλλακτική πρόταση για το Μητροπολιτικό Πάρκο Ελληνικού που αντιπαρατίθεται στα σχέδια ΤΑΙΠΕΔ- Lamda

Development. Στη δική μας προσέγγιση το Μητροπολιτικό Πάρκο 6.300 στρ. είναι χαμηλού κόστους, δημιουργείται σταδιακά με την επένεργεια της φύσης και στεγάζει στα ήδη υπάρχοντα κτίρια σημερινές κοινωνικές χρήσεις αλλά και εγκαταστάσεις που διαμορφώνουν έναν πόλο περιβάλλοντος/πολιτισμού. Ο πράσινος αυτός χώρος αποτελεί το κέντρο του παράκτιου μετώπου από το Μοσχάτο μέχρι το Λαύριο - που φέρει πλήθος μνημείων της φύσης και του πολιτισμού - εύκολα προσβάσιμου με την επέκταση του τραμ και τη χρήση δημόσιων συγκοινωνιών. Έτσι διαμορφώνονται εναλλακτικές μορφές ποιοτικού τουρισμού σε 8μηνη διάρκεια λόγω του ήπιου κλίματος της Αττικής και όλες οι παραλίες παραμένουν ελεύθερες για τα εκατομμύρια των κατοίκων της. Το παραγωγικό αυτό υπόδειγμα δημιουργεί οικονομικό πλούτο για τα μικρότερα και μεσαία ξενοδοχεία της περιοχής και τις ενοικιαζόμενες, αδιάθετες σήμερα, κατοικίες, για τα καταστήματα εστίασης, τα μικρά κρουαζιερόπλοια που συνδέουν το παράκτιο μέτωπο με τα νησιά της Αργοσαρωνικού και το εμπόριο των παρακείμενων δήμων.

Τα εναλλακτικά υποδείγματα μπορούν ν' αποτελέσουν ουσιαστική βάση συσπείρωσης των τοπικών κοινωνιών και των διαφορετικών οικολογικών, παραγωγικών και άλλων δυνάμεων. Το περιβάλλον, αγαθό εν ανεπαρκεία, τραυματισμένο και απειλούμενο μπορεί να διασωθεί και ν' ανασυσταθεί μόνο στο πλαίσιο μιας διαφορετικής προσέγγισης τόσο των παραγωγικών δραστηριοτήτων όσο και των κοινωνικών αναγκών.